

NAGYKANIZSAI HONISMERETI FÜZETEK

FÓNYAD PÁL

A NAGYKANIZSAI
EVANGÉLIKUS
GYÜLEKEZET
TÖRTÉNETE

3

991

280
F 70

280
770

ELŐSZÓ

Örömmel és szeretettel ajánlom Magyarországi Evangélikus Egyházunk tagjai és gyülekezetei figyelmébe Főnyad Pál lelkészünk által elkészített történeti összefoglalást Nagykanizsa evangélikus gyülekezetéről. Szolgáljon a múlt tanulságul mai egyházépítő munkánk számára.

Különösen is fontosnak tartom, hogy ez az összefoglalás akkor jelenik meg, amikor évtizedes kényszerű leépítés és nehézségek után újra lehetőséget és szabadságot kaptunk missziói és nevelési, szociális és karitatív egyházi munkánk újragondolására és újraszervezésére.

Mennyi hit és áldozatkészség, szeretet és találékonyság kellett ahhoz, hogy maroknyi csoportként megszerveződjék és gyülekezeti önállóságot építsen ki Nagykanizsa evangélikussága! Hálás szívvel és Isten iránti köszönettel tartozunk mindazokért, akiken keresztül évtizedek alatt, mint lelkészek, felügyelők, presbiterek, tisztségviselők, gyülekezeti tagok odaadó munkáján keresztül elvégezte az egyház Ura, hogy éljen és fejlődjék a gyülekezet.

A zsoltáriró szavával köszöntöm a gyülekezetet: „Áldjad lelkem, az Urat és ne feledd el, mennyi jót tett veled! (Zsoltár 103,2).

Budapest, 1991. június 30.

Dr. Harmati Béla
püspök

A NAGYKANIZSAI EVANGÉLIKUS GYÜLEKEZET TÖRTÉNETE

I.

Mielőtt a nagykanizsai evangélikus gyülekezet történetéről szólnék, a város történetének vonatkozó adatait ismertetem. Szükséges, hogy a keretet is megismerjük, amelyben a mi kis gyülekezetünk megtalálta a helyét.

Hiteles adatokat D. Payr Sándor egyetemi teológiai tanár, egyháztörténész „A Dunántúli Evangélikus Egyházkerület története”, Sopron 1924. I. kötetéből veszem, valamint ugyancsak az ő munkájából „A Soproni Evangélikus Egyházközség története”, Sopron 1917. I kötetéből merítek adatokat Kanizsa és Sopron gyülekezeteinek a kapcsolatára vonatkozóan. Ő dolgozta fel Gamauf Teofil soproni lelkész gyűjteményét is. Ez segítségül szolgál. Felhasználom Rusznyák Ferenc soproni lelkész kéziratát is (1977.), valamint Horváth Olivér nagykanizsai lelkész feljegyzéseit és az irattárban talált adatokat.

II.

Az OSL nemzetségből kivált Kanizsay család a kanizsai birtokától vette a nevét. Kanizsát 1322-ben OSL Lőrinc zalai ispán foglalta el a németujváriaktól és I. Károly a várat az uradalommal együtt Lőrincnek adományozta. A család legkiválóbb tagja a középkorban Kanizsay János 1384-ben egri érsek és 1387. óta esztergomi érsek és főkancellár, Magyarország első primása. A családból való Kanizsay Orsolya, aki Kanizsay László és Béltői Drágffy Anna leánya, Nádasy Ferenc nádor neje, a reformáció pártfogója volt.

Kanizsa a XVI. század első felében Nádasdyak birtoka volt.

A nádor és neje többször meglátogatták ezt a török által folyton fenyegetett uradalmukat is. Nádasdy 1556-ban — betegen — a Kanizsa melletti táborban időzött. A buzgó nádor-család oltalma alatt szilárdult meg a reformáció ezen a véghelyen, ahol hű pártfogókra talált a kanizsai várnagyokban és tisztartókban. Hasságghi Dénes kanizsai tisztartó, Kanizsai Orsolya keresztapja és gyámja fiát, Ferencet már Wittenbergbe küldte egyetemre. Dévai Bíró Mátyás, a „magyar Luther”, itt találkozott vele és pénzt is kapott tőle.

Hasságghi Ferenc 1536-ban, mint „nobilis Hungarus” iratkozott a wittenbergi egyetemre és Dévaival levelezett, aki ismételen is pénzt kért Hasságghi számára az apjától.

Özvegy Hasságghi Dénesnél és Ferenc nevű fiától Nádasdy Tamás zalavári kommandátor 1542. január 3-án visszavette Zalavár várát. Hasságghi Imrének (Dénes második fia) botrányos pöre volt 1568-ban Mezőlaki Ferenc zalavári apát hagyatéka miatt.

A későbbi kanizsai tisztviselők: Lóránt 1538, Nagy Máté 1549, Teryék Tamás 1550, Szele Jakab 1557, Csányi Ákos 1559, Bakó András 1560, Thury György 1568, a protestantizmus pártfogói voltak.

1544-ben Szeremlyéni Mihály volt Kanizsa magyar lelkésze, aki ezévben — mint pap — „bánatjában” írt éneket „Egyiptomból kijöveteléről Izraelnek”.

Ily tárgyú és kidolgozású énekeink — mondja Szilády Áron- (Régi magyar költők tára II. 462.) — a XVI. század első feléből — mind a reformáció papjaitól származnak, s ezért Szeremlyénit még akkor is ezek közé kellene számítanunk, ha énekét nem Bornemissza Péter Énekeskönyve tartotta volna fenn. Szeremlyéni 1551 és 1565 között volt Sopronban az ottani evangélikus gyüleket első magyar lelkésze.

Levelében „a városi tanácsos urak szegény káplánjának” mondja magát és I. Ferdinánd király parancsolatára hivatkozva állítja, hogy gonosz cselekedete vagy eretneksége miatt őt sehonnan sem üzték el, hanem esztendeinek száma kitelvéen jött el Sopronba. Itt sem halottak tőle eretnekséget és itt is feddhetetlen életet élt, bizalommal kéri a soproniakat, hogy igazságában ne hagyják el őt. Jeckel főjegyző feljelentésére ugyanis I. Ferdinánd király Szeremlyénivel kapcsolatosan szigorú parancsot küldött Sopronba 1551-ben. Éppen így Gregorián püspök 1554-ben és Oláh érsek 1565-ben.

Teryék Tamás kanizsai városparancsnok evangélikus volt. Ezt bizonyítja az a tény, hogy Szegedi Máté kálmáncsai evangélikus lelkész — március 9-én kelt levelében-bizalommal fordul hozzá és kéri: ajánlja őt Nádasdy Tamásnak, mint Isten Igéjének hirdetőjét.

„Kedves lesz úgymond- Isten előtt, ha az Ő Igéje Nádasdy uradal-
mában szállásra fog találni.”

Szegedinek ez az ajánlása nem is maradt eredménytelenül, mert Nádasdy őt később Sárvára hívta. Feltehető tehát, hogy Teryék Tamás oltalma alatt már Kanizsán is hirdette az Igét.

Nádasdy özvegye, Kanizsai Orsolya, Kanizsát 1568. január 24-én Miksa királynak cserébe adta a borsmonostori apátságért. Az átadás után evangélikus lelkész volt itt a boroszlói születésű Hosius Jakab, aki Lipcsében felavattatván, 1573-ban Komáromban, 1574-ben pedig Kanizsán működött, mint lelkész. 1580-ban már Hohenberg Farkast találjuk Kanizsán. (Kovács I.: A borsmonostori apátság története. 300., 305. oldal.)

Kanizsán született 1585 körül evangélikus szülőktől a dunántúli reformátusok hírneves püspöke: Kanizsai Pálfi János, aki 1600-ban — a törökök elől menekülve — az evangélikusok iskoláiban tanult Fertőszetmiklóson, Csepregen és Kőszegen.

III.

Gyülekezetünk múltja nem nyúlik vissza a reformáció korába. Payr Sándor egyháztörténész szerint minden bizonnyal voltak a kanizsai vár körül lakók között a reformáció hívei közül valók, de hogy hányan, kik és mettől-meddig —, arról semmi több feljegyzés nincsen, mint a fentebb említettek. A XVI. században több evangélikus lelkész lehetett ugyan, mint pld. Szeremlyéni Mihály. A városi adójegyzékben az 1599. évi adózók sorában találjuk az akkor itt működő evangélikus lelkészt — évi kettő forint adójával bejegyezve.

II. Rudolf uralkodása alatt (1572-1611) — az ellenreformáció következtében — megszűnt minden evangéliumi vonatkozás. Az 1800-as évek első feléig semmiféle adatot nem találunk arra nézve, hogy lett volna szervezett evangélikus gyülekezet.

Említésre méltó adat a régi Ferencrendi Plébánia 1816. évi anyakönyvében talált 5 evangélikus-katolikus vegyesházasságból származó gyermek bejegyzése.

A város területén élő evangélikusok hiteles adatok alapján adandó esetekben a surdi és az iharosberényi lelkészek szolgálatát kérték, de szervezetten egyik anyagyülekezethez sem tartoztak.

Az 1845. július 19-én történt fiókgyülekezetté alakulást tekintjük a nagykanizsai gyülekezet keletkezésének. Ezen az alakuló közgyűlésen 11 férfi és egy asszony vett részt.

Jelen volt Bertl Károly szepetneki lelkész is, aki készséggel felajánlotta szolgálatát. Ha a hívek megfelelő istentiszteleti helyiségről gondoskodnak, évente többször is tart itt istentiszteletet. Az alakuló gyűlésen a jelenlevők ugyanis sajnálattal említették, hogy gyermekeik — evangélikus iskola hiányában — nem részesülnek kellő hitoktatásban, és a felnőttek — a nagy távolság miatt — nem tudnak folyamatosan résztvenni istentiszteleten a szepetneki templomban.

Egy akarattal elhatározták az imaház és iskola építését. Mindjárt a gyűlésen összeadtak 437 forint és 30 krajcárt erre a célra.

1846-ban megvették Batthyány — Strattman hercegtől 378 forintért az akkor Gábor utcában (ma: Batthyány utca) azt a telket, amely később a Berényi család tulajdonába ment át. (Ma: a 12. számú ház áll rajta).

Abban az időben a városnak ezt a részét Fülöp-városnak nevezték. Sajnos a terv megvalósítása mindössze 60 lélek miatt csak lassú lépésekben haladt, bár a buzgóság lelkesítette a híveket. A közbejött 1848-as események kényszerű szünetet parancsoltak. 1848. december 31-től — 1852. november 16-ig semmiféle feljegyzés nincsen. Csend volt, de nem alvás vagy aláhanyatlás.

1852. november 16-i gyűlésükön elhatározták, hogy a megkezdett munkát folytatják. 1854-ben a várostól és Inkey József palini földesúrtól téglát, cserépszindelyt és faanyagot kaptak. Külön megadóztatták magukat. A gyülekezet asszonyai ékszereiket, arany és ezüst tárgyaikat adták össze, hogy a külön királyi engedéllyel építendő iskola javára fordítsák azoknak pénzbeli értékét.

Gyönyörű fény, amely a kicsiny nyáj engedelmességét és hűségét vetíti át a múltból a jelenbe.

A sok anyagi gond közepette mégis jutott kifelé adakozásra is: 1855. március 13-i közgyűlésen — a soproni evangélikus liceumi tápintézet javára — 16 pengőforintot adakoztak.

Minden nemes igyekezet ellenére sem tudták tervüket megvalósítani. Hogy a gyermekek hitoktatása — mint a jövő egyháznemzedék nevelése — csorbát ne szenvedjen, Varga János uradalmi tisztartó készséggel felajánlotta egyik szobáját istentiszteletek és hittanórák tartására. (Dr. Vargha Miklós sárrétudvari orvos dédapja).

A fiatal szepetneki lelkész, Weber Samu (Zay László újságíró dédapja) vállalta, hogy minden szerdán foglalkozott a gyermekekkel, és évente négyszer (december 8-án, március 25-én, pünkösdhétfőn és szeptember 8-án) istentiszteletet tartott. Ekkor a gyülekezet már mint szervezett leánygyülekezet Szepetnekhez tartozott. 1856. március 30-án döntöttek a Szepetnekhez való csatlakozásról. A helyzeti nehézségek részben megoldódtak.

Az 1857. év örvendetes fordulatot hozott. A 12 év óta ápolt terv az eredeti elgondolások szerint ugyan nem valósult meg, ellenben megvették árverésen Koch Gottlieb asztalosmester házát, melynek udvarában lévő műhelyét átalakították iskolává, illetve imateremmé. Ez a ház ma is megvan a Zrínyi u. 56. szám alatt. Ebben az évben vezették be a rendszeres egyházi adózást. Azt is elhatározták, hogy — bár az iskolában csak néhány református vallású van —, az iskola neve: „Evangeliko-reformált” legyen. Valóban, az 1858. január 30-án tartott gyűlésen — az elnöklő Weber Samu lelkészen kívül — mint illetékes református lelkész jelen volt Máté Lajos galamboki református lelkész is.

Mivel már volt iskolahelyiség és lakás is-, 1860-ban — egy közgyűlési határozat alapján — Sopronból fiatal lelkésztanítót kértek, akinek felajánlottak 300,— Ft fizetést, hat öl tűzfát és szabad lakást. Miután azonban ilyent nem tudtak kapni, Pálffy Józseftől, a soproni evangélikus tanító-képezde igazgatójától tanítót kértek, mégpedig igen sürgősen, mert „a gyermekek oktatása már halasztást nem szenvedhet”.

Pálffy igazgató csakugyan le is küldte az eminens, és később oly híressé vált Péterfy Sándort a gyülekezet első tanítójául, akit manapság „a tanítók atyjának” ismernek, illetve neveznek. Péterfy Sándornak Nagykanizsa volt az első működési helye, amiről több alkalommal meg is emlékezett. 1861. szeptember 16-án tartotta Péterfy Sándor az első tanítást városunkban.

1861. november 1-én — a reformáció-ünnepi istentiszteleten — Weber Samu lelkész az iskolahelyiséget imaházzá avatta és így

egy helyiségbe került az evangélikus népművelés és a gyülekezet istentiszteleti élete.

Az új iskola első tanévvégi vizsgáján nagy számú közönség vett részt 1862. június 18-án, amikor is 14 evangélikus, 19 róm. katolikus és egy görögkeleti vallású tanuló vizsgázott.

Péterfy Sándort — egy évi kiváló működése után — a győri evangélikus iskolába hívták meg. Nyilván egyházunk akkori vezetősége felismerte a tanítói tehetségét, a kanizsai gyülekezet törpeiskolája szűk területnek bizonyult. Győrből Budapestre került tanítóképzési tanárnak.

Péterfy Sándor utóda, Kapy Rezső mezőkovácsi tanító lett, aki két és fél évig volt itt. Az ő idejében adta el a gyülekezet a hercegtől annak idején megvásárolt telket 2000,— forintért, 1864-ben. Ebből a pénzből kifizették az imaház, illetve az iskola épületének árát, és rendeztek minden adósságot.

Ugyanebben az évben volt az első esperesi látogatás, amelyen Andorka János iharosberényi esperes-lelkész, Kund Vilmos egyházmegyei felügyelő, Weber Samu szepetneki lelkész és Horváth Sándor vései, majd később Budapest Deák-téri lelkész vett részt.

A gyülekezet pénzügyeit, anyagi állapotát kielégítőnek, a lelki gondozást jónak találták, mégis a kis gyülekezet jövőjét nem látták biztosítottnak anyagi okok miatt.

A politikai állapotok is „vizontagságosak” voltak, amint a jegyzőkönyvben olvashatjuk, és mintha a megfáradás vett volna erőt a lelkeken.

1864. február 14-től 1868. november 1-ig megint nem vezettek jegyzőkönyvet ezen indokkal: „Néhány év óta nevezetesebb határozmányok nem hozattak.”

A kimerültségen ne csodálkozzunk, hiszen a fent említett esperesi látogatási jegyzőkönyv szerint 1864-ben Nagykanizsán 62 és Paliban 11, tehát összesen: 73 evangélikus élt.

Kapy Rezső tanító után Velekay Teofil jött, aki három évig szolgált Nagykanizsán és amikor ő 1868-ban távozott, helyére Kohut Mihály felavatott lelkész került. A régi vágy teljesült: minden vasárnap istentisztelet, köznapokon rendszeres oktatás az iskolában! Az istentisztelet nyelve magyar és német volt felváltva.

Ebben az időben — 1869-ben — kapta a gyülekezet a még ma is használatban lévő úrvacsorai szentedényeket a Soproni Gyámintézeti Nőegylettől.

Kohut Mihályt — 1870 elején — a horvátországi Antunovárcra választották meg lelkésznek. Helyére Kirnbauer Gyula felavatott lelkész nyert megbízást, aki azonban ígéretesnek induló szolgálatát csak három hónapig tölthette be, mert 1870. októberében feketehimlőben meghalt. Sírja a Makoviczky-kriptától balra, a második sorban volt.

Ez év végétől Szilvágyi Gyula nemespátrói és egyben esperesi segédlelkész következett, aki tíz év megszakítás nélküli szolgálatával a gyülekezet ügyét előre vitte. Szilvágyi úgymint az iskolában, mind az isteniszteleteken mind a hívek körében hűséggel helytállt. Az iskolás növendékek száma alig növekedett, noha a gyülekezet lélekszáma 1870-1880 között már 280-ra emelkedett. Ennek ellenére — az anyagi bajok miatt — elég nehézzé vált a gyülekezet vezetése, sőt élete is. Anyagi okok miatt az anyagyülekezettel állandó súrlódások adódtak, minek következtében — 1872-ben — maga Szeptetnek kérte az esperességi közgyűlést, hogy válasszák el tőle Nagykanizsát. Szilvágyi Gyula azonban erélyes kézzel hozzáfogott a bajok kiküszöböléséhez. Megújították a vezetőséget és az adózási szabályokat. Igyekeztek biztosítani az anyagi feltételeket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy anyagyülekezetté alakuljanak Szilvágyi Gyula lelkésszé választásával. Az egyházkerület azonban nem látta még érettnek a gyülekezet helyzetét erre.

Bár az anya- és leánygyülekezet csak névleg tartoztak egymáshoz, mindkét fél kérésére a szétválasztást illetően elutasítást nyert az egyházkerülettől.

Szilvágyi Gyula 1881-ben Légrádra került lelkésznek.

1881. júliusában Hütter Lajos majosi segédlelkészt helyezte ide Karsay Sándor, az egyházkerület püspöke.

A gyülekezet lélekszáma 1882-ben már 120 családban 400 lélekből állt. Rendes mederbe került a gyülekezet élete minden vonatkozásban.

1884-ben — 23 évi működés után — megszűnt a nagykanizsai evangélikus iskola. A gyülekezet kérelmére az esperesség halaszthatatlannak látta a gyülekezet anyásítását és a templom építését.

1899. június 2-án, áldott emlékű Gyurácz Ferenc püspök egyházlá-

togatásakor meglátta a gyülekezet életképességét és ugyanezen évi egyházkerületi közgyűlés elé ő maga terjesztette Nagykanizsa anyásításának indítványát, amit azután határozatilag ki is mondatott.

Tanítót többé nem alkalmaztak, de elhatározták, hogy a vallás- és közoktatási minisztertől a helybeli állami iskolába egy evangélikus vallású tanító kinevezését kérik. Ezt ugyancsak a püspöki hivatalon keresztül el is érték. Így került első kántorként a gyülekezetbe a kanizsai származású Litvay Endre fiatal, jól képzett tanító és kántor Újmalomsokról.

A gyülekezet lélekszáma 1900-ban helyben: 412, vidéken, szórványokban: 93, összesen: 505.

Litvay Endre nyugdíjba menetele után több esetben más vallású kántorok segítkeztek a templomi kántorkodásban, mígnem ifj. Németh Béla tanító személyében — 1936-ban — a gyülekezet új kántort kapott, aki 1949. augusztus 11-én — külső körülmények hatására — kénytelen volt lemondani erről a szolgálatáról.

Munkálkodásáról a gyülekezet még ma is elismeréssel nyilatkozik. Őutána átmenetileg Horváth Olivérné, a lelkész felesége látta el a templomi kántori teendőket. Ő is, mint Németh Béla a gyermekek és ifjúság egyházas, hitben való nevelésének szolgálatát hűséggel töltötte be. 1950. június 1-től 1954. május 30-ig Hérics Jenő nyug. nemespátrói tanító volt a gyülekezet kántora. Őt követte Németh Béláné, sz. Pados Emma 1960. október 30-ig. Őtöle vette át a szolgálatot Mesterházy Margit nyug. tanítónő, aki tisztségét ugyancsak hűségesen betöltötte 1980. január 1-ig. Az ő halála után ismét Németh Béláné ült az orgonához, és vezet még ma is a gyülekezet éneklését. Szolgálatát jellemzi a hitből jövő lelkiismeretes hűség és az az egyházszeretet, amelyet családi, illetve szülőotthonából magával hozott. Az orgonához odanőtt lelki valójának minden mozzanatával. Szolgálatát 1980. január 15-én kezdte meg, és adja Isten, hogy még sokáig folytathassa azt. Egyedül az Isten dicsőségére!

1919. év végén Hütter Lajos lelkész nyugalomba vonult sok évi kintartó, buzgó szolgálat után. Ő volt — emberileg szólva — a gyülekezet létrehozója.

Templom és paplak építése, anyásítás, nagy adósságok kifizetése, a gyülekezet életének kisebb-nagyobb megmozdulásai, a Nőegylet 1910-ben való megalakulása, harangok beszerzése 1906. évben az ő nevéhez fűződnek. Isten különös tehetséggel áldotta meg és

felhasználta őt a szervezés és építés szinte emberfeletti munkájában. Úgyes pénzügyi elgondolásait a gyülekezet érdekében valóra váltotta. Ugyanakkor nagyon szerény lelkészi javadalomból élt családjával együtt. Sok gonddal kellett megküzdnie. Az ő munkájáért is a gyülekezet hálával tartozik az Istennek.

1920 április 1-én Horváth Olivért a fiatal légrádi lelkészt választotta meg a gyülekezet, aki 31 évi hűséges szolgálat után 1951. szeptember 2-án lemondott, nyugdíjba ment. Október 28-án búcsúzott el szeretett gyülekezetétől, és Pécssett, Edit leányánál töltött nyugdíjas évei után — 1957. február 8-án — súlyos betegség után elpihent. Vejeének és családjának otthonában sokan felkeresték őt a kanizsai gyülekezetből. Temetésén a pécsi temetőben a nagykanizsai gyülekezetből szép számú résztvevő kísérte síri nyugvó helyére. Sírjánál utóda mondott búcsúszavakat.

Hütter Lajos felépítette a templomot, Horváth Olivér benépesítette azt. Utóbbi idejében alakult meg a Keresztény Ifjúsági Egyesület(KIE) fiú és leány csoporttal, és a gyülekezeti énekkar Vánkos Jenő tanár közreműködésével. Hogy az ifjúságnak és a gyülekezet templomon kívüli alkalmainak megfelelő helyiséget biztosítson, elhatározta a közgyűlés, hogy az ő irányításával egy Gyülekezeti Ház-amit mindenki „Otthon”-nak nevez ma is- megépítését, és pedig Kalmár Zoltán építész, — későbbi felügyelő-tervei alapján. A kivitelezést is ő vállalta el, és vállalatának emberei lelkiismeretes munkával felépítették.

Az anyagi alapot özv. Sarkadi Tituszné, sz. Titl Mária református lelkészözvegy 3.760 pengő adománya adta.

A sok-sok anyagi probléma a hívek áldozatkészségével, a város adományával és a Gyámintézet segélyével rendben megoldódott. Volt ifjúsági zenekar is. Az ifjúsági munkában minden tekintetben nagy segítséget jelentett Horsetzky Jenő buzgósága, aki később presbiter és a gyülekezet felügyelője lett. Isten Lelke szerint vállalta a reá eső munkarészt, de mindenben lekipásztora irányítására hallgatott. Neve beíródott a gyülekezet életébe.

Horváth Olivér szíve-lelke beleépült a hívek közösségébe. Öröme volt a szolgálatokban. Sok sebet is kapott a 20-30-as évek reverzális harcában. Csalódásait csendben hordozta el. Az egyházmegye életében is sok mellőzés érte nyílt és tiszta látása miatt. Egyenes gondolkodása nem tudta elviselni azokat a jelenségeket, amelyek az

egyház kárára voltak, de emelkedett magatartásával felette állt apró emberek beszédének. Utóda előtt minderről gyakran szólt. Munkáját töretlen hűséggel végezte, hivatását betöltötte. Isten áldja meg emlékezetét nemzedékről nemzedékre!

Utóda Fónyad (Fuchs) Pál iharosberényi lelkész lett, akit 1951. karácsony másnapján iktatott hivatalába Horváth Lajos, a somogyi egyházmegye esperese, Weiler Henrik szepetneki lelkész segédletével.

Iharosberényből nehéz szívvel jött el, de nem volt számára más választás, illetve megoldás, az akkori szorult politikai helyzetében.

Mivel a negyvenes évek végén Iharosberényben sok-sok visszaéléssel és a TSz szervezés idején elkövetett embertelenségekkel szemben felemelte szavát, — Iharosberény határsávbá kerülvén — szinte bizonytalanná vált a szolgálati- és magánélete. Később, mivel magát D. Ordass Lajos püspök hívének vallotta, az egyházon belüli baloldal ezt vele mindig érezte, s így — 18 évi espereshelyettesi tisztsége után — nem ő kapott megbízást, illetve választást az esperesi szolgálatra. Lassan minden közegyházi tisztsége alól felmentették.

1987. szeptemberében nyugdíjba vonult, de a növekvő lelkész-hiány miatt a gyülekezetben a szolgálatokat tovább vállalta. Végül 1990. augusztus 2-án elbúcsúzott a gyülekezettől.

Az ő szolgálati ideje alatt az egyházi egyesületek ugyan megszűntek állami rendelkezés értelmében, de az ifjúsági és gyermekmunka tovább folyt megcsappant résztvevővel, és azok, akik mindenben kitartottak, sok erőt adtak lelkészüknek. A nőegyleti munka is folyt tovább a szeretetszolgálat gyakorlása által.

Férfiaink is helyt álltak. Dr. Bukovszky Ferenc gimnáziumi tanár vezetésével (ő volt a köszegi evangélikus leánygimnázium utolsó igazgatója, akit keresztyény meggyőződése miatt helyeztek az akkor erősen baloldali beállítottságú kanizsai gimnáziumba) biblia-iskola működött 1954-ig. Őt 1952-ben Szolnokra helyezték, de a bibliatanulmányi alkalmak a felnőttek sorában folytatódtak.

Itt kell elmondani azt is, hogy az évi nagy szeretetvendégség, minden évben ősszel a szórvány híveket és a szomszédos gyülekezet tagjait találkozóra várta. A gyülekezeti csendesnapok is meghitt közösséggé hozták össze a hitben testvéreket.

A Hortobágyra elhurcolt testvéreinket — köztük Dr. Krátky Istvánnét és családját — a lehetőség szerint szeretetsomagokkal és az Ige üzenetével felkerestük közvetett úton. A környékből elhur-

colt testvéreinket nem engedték visszatelepenni régi otthonukba, itt Kanizsán lakhattak ideiglenesen. Feljűk is szeretettel fordult a gyűlekezet. Egy idős házaspárnak — Kovács Andráséknak (Gyékényes) — három évig nyűjtottunk otthont.

A lelkipásztori szolgálat minden vonalán, bár külső tényezők igyekeztek akadályt gőrdíteni, de mindennek ellenére folyamatosan kítartottunk. Annak ellenére, hogy a kórházi betegek felkeresése is szűk keretek közé szorult, mégis beteg testvéreinket mindig meglátogattuk. Volt ugyan beteg a kórházban, akit és hozzátartozóit zavarba hozta a lelkész megjelenése, de Isten űzenetét mégis elvitte a beteghez.

A szórványokban élő hittestvéreinket éppen űgy, mint az anyagűlekezetbelieket rendszeresen látogattuk. Soha nem tettűnk különbséget.

Presbitériumunk minden vonatkozásban segítette a gyűlekezet erősödését, űjulását. Isten adott buzgó felűgyelőköt is: Koch Mihály, Lengyel Lajos, Dűrr István, Petrik Dezső, Kalmár Zoltán, id. Horváth Kálmán, id. Németh Béla, Vitális Zoltán, Bánfalvi László (akinek édesapja negyven éven át volt a gyűlekezet hűséges pénztárosa), Horsetzky Jenő, és jelenleg dr. Stand László személyében. Egyházhűségűk mndenkor álljon a gyűlekezet tagjai előtt.

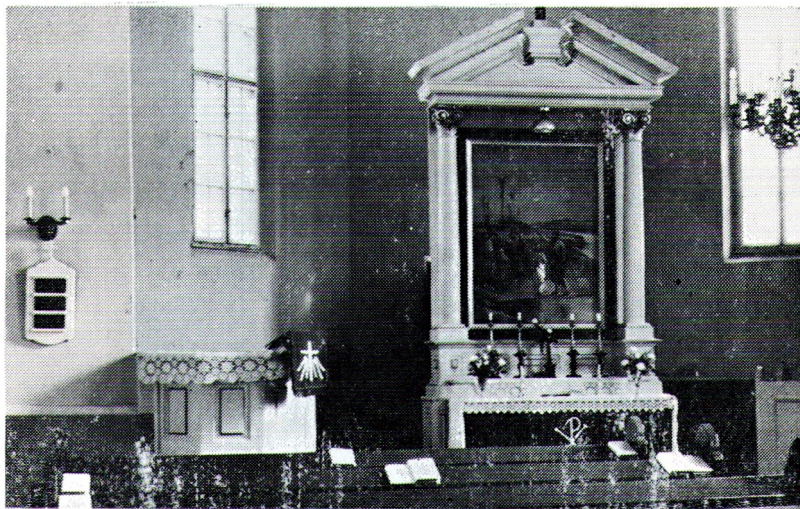
Idejön még a sok-sok név közül: Mayer Károly, aki 37 évig volt gondnok. Molnár János és Horváth István egyházfik neve, akik év-tizedeken át voltak a templom és környékének becsűletes gondozói.

Nem szűvesen rangsorolok, mégis meg kell említenem a gyűlekezet kimagasló jőtevíneik nevét: özv. Sarkadi Tituszné, sz. Titl Mária, özv. Szalacsy Istvánné, sz. Kovács Sebestyén Ilona, a helybeli izraelita hitköztség, Novák János képviselő, Kalmár Zoltán építész-mérnök felűgyelő, Vörös Karolin — egy csendes és szerény napszamos asszony, aki keresetének több mint tizedrészét adakozta-, Kovács Jánosné, sz. Kovács Jűlianna kisnyugdíjas, aki ugyancsak tizedet fizet, valamint Főnyad Pál lelkész.

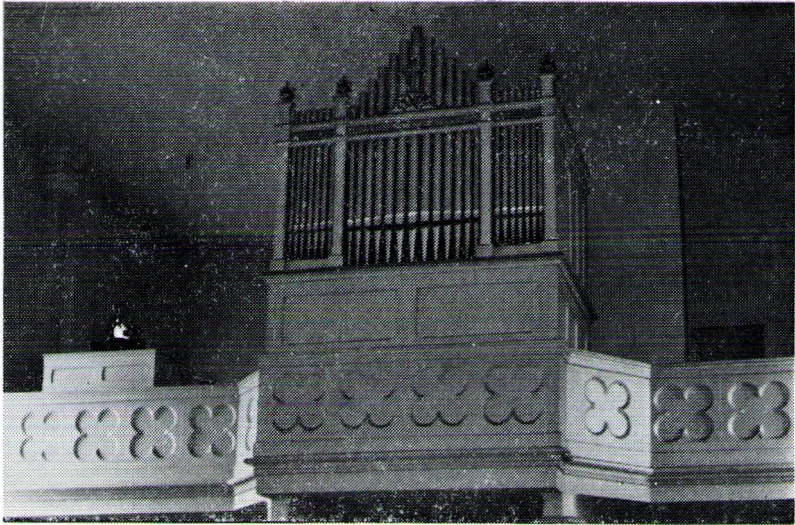
Dobri Lajos presbiter, villanyszerelő, a gyűlekezeti épűletek villanyhálózatának mindenkori gondozója, szerelője. Az 1990. nyarán végbement lelkészlakás felűjítási költségeit őmaga vállalta teljes egészében.

Az első imaház és iskola.
Itt tanított Péterfy Sándor 1860/61.

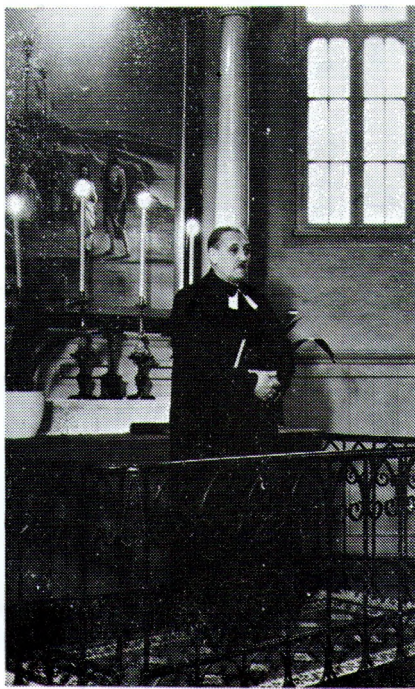
Oltár és szószék.

Orgona. 1939-ből Angster-gyártmány.

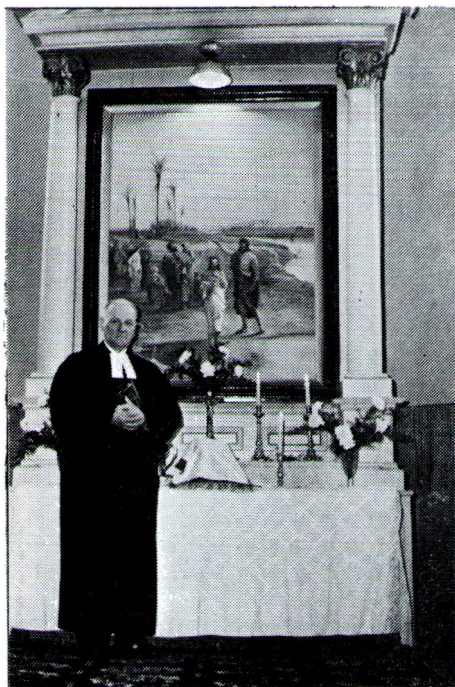

Hütter Lajos első lelkész 1888-1919.

Horváth Olivér lelkész 1920-1951.

Fónyad Pál lelkész 1951-1990.

Lelkészlakás épült 1891.

Deme Dávid lelkész 1990 —

Gyülekezeti Otthon épült 1931.

Hálaadó istentiszteleten 1991 június 30.

Hálaadó istentiszteleten 1991. június 30.

A gyülekezet tagjai általában készséges áldozatvállalással, mindenkor nyitott szívvel állnak az egyház ügye mellett.

IV.

A templomépítés gondolata már az anyásítás előtt egy évtizeddel élt a hívekben. 1890-ben több felvetett, de megghiúsult terv után, amelyek között például a Batthyány utcában lévő Tersányszky-telek, az ugyancsak ebben az utcában lévő Sauer-ház, majd a Király utcában álló Hild-ház megvétele is szerepelt, megvette a gyülekezet a Csengery utcában az ügynevezett Sommer-telket 2.800,— Ft-ért, főleg Hütter Lajos lelkész és Lengyel Lajos felügyelő ajánlására. Még ebben az évben megkezdik a templom és a paplak építését. 1890. június 13-án a közgyűlés az építési terveket tárgyalta. Sallér Lajos építész imaházterve helyett Koch János kaposvári építész tervét fogadták el.

A beérkezett árajánlatok közül pedig Morandini Román helybeli építész kapott megbízást 14.950,— Ft-ért azzal a feltétellel, hogy a paplakot szeptember 1-re, a templomot pedig 1890. november 1-re építse fel. A templom alapköv letételének ünnepe 1890. augusztus 7-én volt.

Amikor a Városi Tanács az evangélikusok templomépítési kérényét tárgyalta, a városplébános azt kérdezte, hogy „kik azok az evangélikusok?” Erre a kérdésre egy zsidó vallású tanácstag azt felelte: „azok az evangélikusok, akik szeretik és segítik egymást.”

Ezt — egyöntetűen elmondták —, és mint akkori gyülekezeti tagok vallomását írom be a gyülekezet történetébe. Nevük: Hütter Erzsébet (Hütter Lajos lelkész unokája), Litvay Endre kántor, Lendvay Béláné, sz. Feuchtenberger Berta, Zalai Andrásné, sz. Feuchtenberger Karolina, Dénes Jenőné, sz. Weber Ida, Dobos Győzőné, sz. Weber Gizella — utóbbi kettő a volt Weber Samu szepetneki lelkész leányai-, valamint Plichta Győzőné, sz. Rützl Gizella.

Azóta — már egy kivételével — mind elpihentek.

1890. november 9-én — Hütter Lajos lelkész jelentette, hogy a lelkészlakás már készen van. A templom is jórészt elkészült, csak a külső vakolási és simítási munkák vannak hátra és belül is még több mindent be kell fejezni. A berendezési tárgyakat ezután szerezték

be. Ekkor határozták el azt, hogy a csúcsíves felső ablakokat nem az eredetileg tervezett fehér, hanem színes üvegből készítették el és ezért külön még 33,— Ft-ot fizetnek a vállalkozónak.

1890. december 29-én a közgyűlésen megállapították, hogy a templom-karzat (kórus) az eredeti terv szerint túl nagy és idomtalan, ezért átalakították a mostani nagyságra.

1891. április 3-án egy újabb változtatást visznek keresztül az eredeti terven: az oltár fölé helyezett szószéket áthelyezik az oltár baloldalára. Ezen a gyűlésen kéri fel Major Jenő festőművészt, hogy az oltárképre adjon be vázlatot. A vázlat alapján megrendelik az oltárképet 120,— Ft-ért. Major Jenő 1891. július 11-re, tehát a templomszentelés után két hétre elkészíti a képet. A kép Jézus megkeresztelését ábrázolja és így a keresztség szentségére emlékeztet. Az országban kevés templomban található hasonló tárgyú oltárkép.

A templomot 1891. június 24-én vették át hivatalosan. Felszentelése június 28-án nagy ünnepet jelentett a kis gyülekezetben. A felszentelési ünnepről részletes leírás nem maradt fenn. 1945-ben — az oroszok bejövetelekor — a gyülekezet irattárából nagyon sok fontos irat eltűnt. Ezek már nem pótolhatók. Nagy volt az öröm, azt elgondolhatjuk: állt a templom! A vágy teljesült! Istené a hála!

A három harangot 1906-ban szerezték be.

Minden évben gyarapították a felszereléseket.

Bár nagyon szépen adakoztak, mégis nagy adósság maradt. Az 1888-ban kibocsájtott gyűjtőívek 2.800,— Ft-ot eredményeztek. Hütter lelkész ügyességére vall, hogy a magyarországi evangélikus egyházat — Szászrégentől Muraszombatig, Liptótól Újverbászig — megmozgatta. Nagymagyarország minden megyéjének alispánját felkereste kérő sorokkal. Bár szépen folyt be adomány, mégis mindez csak néhány csepp volt a nagy adóssághoz mérten.

Az egyházmegyei gyülekezetek közül: Surd 21,30 Ft, Sand 13,14 Ft, és Nemespátró 9,10 Ft adományt adott. A gyülekezet egyik nagy pártfogója volt a soproni gyülekezet, ahonnan a már említett úrvacsorai szentedényeken kívül a templomszentelési ünnepre bordó bársony oltárterítőt — teljes mellékleteivel együtt —, majd későbbi években énekeskönyveket és tetemes pénzbeli segílyt kaptak. A két háború közötti időben a soproni Nőegylet újból adományozott énekes-

könyveket Ziermann Lajos lelkész és D. Dr. Pröhle Károlyné elnökő ajánlására.

Nagykanizsa város 1.000,— Ft-ot adományozott.

Az 1890. december 13-án tartott templomi hangverseny jövedelme 265,40 Ft volt. Az 1891-ben megtartott tárgysorsjáték közel 5.000,— Ft-ot hozott. Wekerle Sándor pénzügyminiszter a lottójáték jövődelmi adóját felére elengedte ugyan, de a sorsjáték eredménye sem volt elég a kölcsönök visszafizetésére. A kőszegi Takarékpénztárnál fennálló 10.000,— Ft tartozásból — nyolc éven át — semmit sem tudtak törleszteni mígnem a Zrínyi u. 56. sz. alatti házat eladták 7.700,— Ft-ért. Az utolsó részletet 1921-ben fizették ki és így a templomépítés minden tartozását rendezték Horváth Olivér lelkész idejében.

1923-ban önkéntes felajánlásokból 1 millió 150 ezer koronával teljes renoválást kapott a templom belseje. Ekkor alakították át szerkezeti okok, tervezési- és kivitelezési hibák miatt a mennyezetet vízszintessé. Azért, hogy az oldalfalakat, különösen az északi oldalon biztosítsák, vasgerendákkal összekötték az északi és a déli falat. Ezután szereztek be az új oltárterítőket, szőnyegeket, szent-énekyeket és vezették be a vilanyt.

A felújított templomot Kapi Béla püspök áldotta meg 1923-ban.

Ekkor vásárolták meg a két alpaka úrvacsorai kancsót, patenát és még egy kelyhet, az oltárhoz párnázott térdeplőket.

Az 1925. évi püspöki hivatalvizsgálatkor a püspök úr elismerően szólt a gyülekezet áldozatkészségéről, amitől még fokozódott a lelkesedés és az összetartás.

1923-ban Kutassy Kálmán buzgó presbiter nagyösszegű adományával — 1 millió 500 ezer koronával — megveti a harang beszerzésének alapját, és az ő példájára a hívek oly nagy összegeket adtak össze önkéntes felajánlással és külön adókivetés szerint, hogy 1926. májusában felavatásra került az 50 millió koronán vásárolt kettő új harang az első világháború idején rekvirált kettő harang helyére. A felajánlott összeg annyira meghaladta a harangok vételárát, hogy a megmaradt 16 millió koronából tataroztatták a templomtornyot és a templom külsejét.

1927-re már annyira rendbe jött a gyülekezet élete, hogy meghívhatta és vendégül láthatta az egyházkerületi közgyűlést, amely legutóbb 1916-ban ülésezett itt Kanizsán.

1928-ban nagy összegű hagyatékhoz, örökséghez jutott a gyülekezet. Sarkady Tituszné, sz. Titl Mária református lelkészözvegy, aki mindig szeretettel volt egyházunk iránt, 3.760 pengőt hagyott végrendeletileg a gyülekezetre s ugyanennyit a helybeli református egyházközségnek is. Ebből az összegből 1.000 pengőt a templom és torony bádogtetőzetének befestésére fordítottak, 2.800 pengővel pedig a Gyülekezeti Otthonalapot hozták létre.

Már 1927-ben felvetődött egy olyan épület emelésének a gondolata, ahol a gyülekezeti belmisszió minden ága otthont nyerhetne. Isten megsegítette őket e céljuk elérésében. A Sarkadyné féle alaphoz a Nőegylet 2.000 pengője mellé jött az Országos Földbirtokrendező Biróság (OFB) útján 1923-ban kapott, de 1929-ben annak szinte megfizethetetlen volta miatt visszaadott 15 kat. hold időközi jövedelméből megmaradt 1.200 pengő, valamint Nagykanizsa város 2.000 pengő segélye és a hívek 4.500 pengős önkéntes felajánlása adott anyagi lehetőséget az építkezés megkezdéséhez. A város segényét Dr. Krátky Istvánné, a Nőegylet lelkes elnöknője járta ki, mint a város akkori nagynevű polgármesterének felesége, aki mindenben, mindig hathatós segítséget nyújtott a gyülekezet fejlődésének vonalán.

1930. őszén megkezdődött a Gyülekezeti Otthon építése. Az épület egy nagy és egy kisteremből, valamint három mellékhelyiségből álló ház a szükséges felszerelésekkel, bútorokkal együtt 16.000 pengőbe került.

Kalmár Zoltán építési vállalkozó, későbbi felügyelő tervezte és építette a régóta várt Otthont.

Az ünnepélyes felavatása örömnünnep keretében 1931. június 14-én történt. 1934-ben 800 pengő költséggel — a keleti oldalon — hozzáépítettek egy úgynevezett színpadi öltöző szobát.

Ezt az örömnünnepet azonban Petrik Dezső felügyelő már nem érthette meg. 1930. júliusában hirtelen meghalt, itthagya szeretett gyülekezetét, amelynek 12 éven át érdemekben gazdag, de nagyon szerény lelkületű felügyelője volt.

Őt Kalmár Zoltán építész követte e tisztségben. Ő 21 éven át volt a gyülekezet áldozatkész felügyelője. 1945-ben sokféle zaklatásnak volt kitéve. Vagyonát elvették, őt a „megvetettek” közé sorolták, holott mindig a munkásait megbecsülő munkaadó volt.

1958. május 24-én nagy részvétellel kísérte nyugvóhelyére a gyülekezet népe. Temetésén az igehirdetés Máté 20. 26-28. alapján szólt.

Legyen áldott az ő emléke is!

A megépült Gyülekezeti Otthonban helyet kapott az 1929-ben alakult Diákszövetség, az 1924-ben megszervezett Ének- és zenekar, az 1934-ben létrejött Keresztyén Ifjúsági Egyesület (KIE), valamint a leányok és fiúk bibliaköre.

Itt folytak a bibliaórák, a presbiteri és az egyházi közgyűlések, a nőegyleti összejövetelek, ugyancsak itt rendezte meg a Nőegylet a szeretetvendégségeket. A nagyteremben tartotta az ifjúsági színjátszó csoport az előadásait. Ezen kívül minden összejövetelnek ez szolgált helyéül. Itt kapott helyet több ízben a lelkészkonferencia, az egyházmegyei lelkész- és tanító értekezlet, az egyházmegyei, sőt egy ízben az egyházkerületi közgyűlés is és általában minden egyházi megmozdulás.

1931. évtől fájdalmas veszteségek érik a gyülekezetet. Petrik Dezsőt hamarosan követik a halálba: Kutassy Klámán, Novák János, Offenbeck Vilmos, a gyülekezetnek mindmegannyi áldozatkész jótévője.

Gyárak, üzemek megszűnésével sok hívő költözködik más városba — ugyannyira, hogy a 30-as években — az egyházfenntartási hozzájárulás 25 %-al csökkent. Ennek ellenére mégis újabb adakozók révén sok-sok felszerelési tárgy kerül templomunkba, és a Gyülekezeti Otthonunkba.

1936-ban 1.300 pengős költséggel a templom külsejét és tornyát újból renoválták. 1937-ben Vánkos Jenő, a gyülekezeti énekkar karnagya, lelkes presbiter műkőből készült új keresztelő medencét adományozott a templom számára. Ugyanakkor Dr. Krátky Istvánné nőegyleti elnöknő szorgalmazására a Nőegylet 380 pengő és a hívek 218 pengő adományából kályha került a templomba. 1939-ben id. Horváth Kálmán szabómester és felesége fehér kézimunka csipke oltárterítő készletet adományoz Isten házának ékesítésére. Ez az oltárterítő is még használatban van, de a zöldet a háború alatt a katonák megbecstelenítették.

1939-ben új Angster orgonával gyarapodik a templom felszerelése 7.000 pengő költséggel. Az orgona 1939. szeptemberében szőlalt meg először. Ugyanakkor a templom belsejét újra festik és az északi oldalra négy új külső ablak kerül. Mindehhez a Nőegylet és a város is hozzásegített.

Az 1962-63. évi renoválást szükségessé tette a templom északi falánál már negyven év óta tapasztalt hiba: a fal megrokkant. A második világháború idején — bombázás és aknázás következté-

ben — még fokozódott a fal romlása. A felgyorsult vasúti forgalom (templomunk a budapesti vasútvonaltól alig 100 méterre fekszik) is befolyásolta a fal épségét. A templom tetőzetét 1956. nyarán rendbetettük, szükségessé vált azonban a toronysisak renoválása, az elferdült kereszt megigazítása, a villámhárító javítása, a toronysisak belsejében a gerendák kicserélése, a toronyfal és a templom falazatának állagmegóvása, a szentélyrészben a szószéknek a gombásodás miatt megromlott faalkatrészeinek megsemmisítése. Ezért kellett a szószéket az oltár jobb oldalára áthelyezni, ahol most liturgikailag is helyén van. A gombásodás és nedvesség megszüntetése végett — az északi fal megerősítése után — kőszivacsos és bitumenes hozzáépítést, illetve vakolást eszközöltünk. Sajnos a salétrom ellen nem tudtunk hatásosan védekezni. Még a felújítás előtt a templomban az összes villanyvezetéket teljesen ki kellett cserélni, és 220 voltosra átszereltetni. Ezt a műveletet a lelkészlakásban, a Gyülekezeti Otthonban is el kellett végeztetnünk. Mindez 14.000 Ft-ba került. A több évtizede tervbe vett felújítás 1959-ben kezdődött és 3 évig húzódott.

Káldy Zoltán püspök és Koren Emil — a Gyülekezeti Segély országos előadója — hathatós támogatásukról biztosították a gyülekezetet.

Megszerveztük a templomrenoválási bizottságot, amelynek tagjai: a lelkész, a felügyelő, a gondnok, a pénztáros, az ellenőrök és egy presbiter. Később behívtuk Spevák Ferenc ny. statikust műszaki ellenőrnek. A költség-előirányzatot dr. ifj. Kotsis Iván budapesti építész-mérnök, mint az egyházi építőbizottság elnöke készítette. A munkálatokat a csurgói KTSz vállalta, de nem végeztek lelkiismeretes munkát. Az idehordott építőanyagok nagy részét a munkások zúgban eladták, árát pedig a gyülekezettel akarták megfizettetni. Spevák Ferenc pontosan kiszámította, hogy mennyi anyagot használtak fel. Új számlát kértünk és annak alapján rendeztük kiadásainkat. Dr. Kotsis Iván mérnök sajnos nagyon megbízott a KTSzben-, de nem figyelt fel az építőbizottság többszöri panaszára. A munkálatokat azután a helybeli Tanács Építőipari Önálló Közös Vállalkozása fejezte be Kunics Ferenc és Németh György vezetésével.

A toronysisakot Wlasits István pécsi toronyfedő iparos hozta lelkiismeretes munkával rendbe.

A toronyablak javítását és újítását Szűcs Zsigmond helyi asztalosmester végezte becsülettel. A benti asztalosmunkákat Asbóth Lajos hittestvérünk teljesítette.

A templom festői voltak: Fliszár mester vállalkozásában Magasházi József és munkatársai.

Az összes üvegezést Tornynos Lajos rendezte.

A bádogos munkába besegített Wohlráb bádogos és Murányi Antal segédmunkás. Sokat segítettek: Horsetzky Jenő, Boros József, Horváth László, Molnár Jenő, Hegyi István és fia Attila, Dobri Gyula és ifj. Főnyad Pál. A templomtakarítási munkákban 28 aszszonytestvérünk segített. Nevük a részletes jelentésben található meg. Áldott volt a sok kéz!

Mivel a csurgói KTSz emberei nem dolgoztak lelkiismeretesen, tíz év múlva szükségessé vált egy újabb általános felújítás.

A négy mérnöki szakvéleményt Káldy püspök és Karner főtikár nem fogadták el. A templomot le akarták bontatni. Végül Tillai Ernő YBL-dijas építész, a Baranya Megyei Tanács főmérnöke helyszíni szemle alapján elkészítette jegyzőkönyvét, amely szerint ő bármelyik mérnöki szakvéleményt örömmel jóvá hagyja és a templom lebontását értelmetlennek nyilvánította.

Ő is tisztán meglátta, éppen úgy, mint a gyülekezet, hogy a lebontás mögött egy sötét gondolat húzódott meg.

Ezután Németh György kisiparos kapott megbízást az összes munkák elvégzésére. Munkáját becsülettel teljesítette, mindenben mindenkor helytállt. Minden idevágó munkára az általa ajánlott mestereket kértük fel, akik ugyancsak szép teljesítményt nyújtottak. A templom festése Strényi György festőmester és a kazettás mennyezet elkészítése Bellán István kéthelyi ácsmester szép és dícséretes munkája. A műszaki ellenőri tisztet Németh János technikus töltötte be.

Az ünnepélyes megáldás 1978. június 18-án történt.

Káldy püspök a 90. Zsoltár 1. verse alapján hirdetett Igét. A szószéken köszönetet mondott a gyülekezetnek, amiért kiállt a templom megtartása mellett.

Egyidejűleg a lelkészlakásban és a Gyülekezeti Otthonban többféle felújítási munkát kellett foganatosítanunk. Az összes munkák költsége: 713,429 Ft volt. Ebből a hívek adománya: 400.045 Ft. Megkaptuk a Gyülekezeti Segély nagy-szeretetadományát és a Gusztáv Adolf Egyesület kasseli központjából összesen 356.500 Ft-ot. A renovalás egész menetében a hívek egy akarattal együtt egy emberként tevékenykedtek. Megható volt a templom iránti szeretetnek ilyenén kifejeződése! A felújított templom küszöbét örömmel lépték át és együtt dicsérték az Urat!

V.

A következőkben a gyülekezet életének több eseményéről kapunk beszámolót.

Az elmúlt negyven évben az ateista és a magyarságtól idegen szellemi áramlat uralta a társadalom életét. Ez kihatással volt az egyházakra is.

Az iskolák államosításával megszűnt az iskolai hitoktatás, a gyülekezetben belüli egyesületi munkakör, de az egyházak lelkészei — a megmaradt lehetőségek között — minden alkalmat felhasználtak, hogy a gyermekek, a konfirmált ifjúság körében csendesen, de hűséggel megszólaltassák Isten üzenetét. Rendszeresen kiépült a gyermekistentiszteleti munka, ami tulajdonképpen egyben hitoktatás is volt.

A párttagok magukat is és gyermekeiket is távoltartották az egyháztól, de adandó esetben többen felkeresték a lelkészt bizalmas lelkipásztori beszélgetésre. Viszont voltak olyanok is, akik nem jó néven vették a lelkész látogatását akár otthon, akár a kórházban, és hogy ebben magukat igazolják a gyülekezet életét és annak munkáját éles hangon bírálták. Mindez azonban arra volt jó, hogy a hűségesek mégjobban összefogjanak.

Minden külső akadály ellenére élt az egyház. Istenre és Igéjére figyelt a gyülekezet. Az egyházfenntartási hozzájárulást a gyülekezetben élők készségesen vállalták. Nagyon szerényen kellett élnünk, hogy a gyülekezet háztartása egyensúlyban maradjon. Mégis jutott kifelé, a gyülekezetet kívülré is adomány. Nagyobb adományt küldtünk a Fasori gimnáziumnak, a Teológiai Otthonnak, a Teológiai Akadémia építéséhez, a soproni, a siófoki templom javára. Az erdélyi menekültek részére nagyon szép segítséget tudtunk adni: Például 1989. karácsonyán — az esti perselypénz és adomány — azon az estén 29.000 Ft-ot juttatott a menekülteknek.

Harminc éven át küldtünk az evangélikus egyház kiadványai közül többet és az Evangélikus Élet egyházi hetilapot, valamint a Diakónia című folyóiratot Jugoszláviába: Légrádra, Muraszombatba, Batthyándra, Marácra, Alsólendvára; Szlovákiába: Kassára, Iglóra, Pozsonyba és Poprádra.

A gyülekezetben belül és a szórványban rendszeresen egyházi sajtóterméket terjesztettünk minden ellenszolgáltatás nélkül. Ugyancsak betegeinket is így látogattuk.

A helybeli református gyülekezettel 1952. óta közösen tartottuk minden év januárjának harmadik hetében az egyetemes imahetet,

úgyszintén a reformáció emlékűnnepet is. Ezek a közös alkalmak a két gyülekezetet közelebb hozták egymáshoz, és testvéri kapcsolat épült ki. Az utóbbi években a nagyrécei plébános kezdeményezésére katolikus testvéreink is bekapcsolódtak az imaheti közösségünkbe. Grétsy János róm. kat. lelkésztestvérünk szolgált a református és a mi imaheti záró estünkön.

A helyi lelkész — külön meghívás alapján — Igét hirdetett a felsővárosi templomban 1989. június 16-án, valamint 1989. és 1991. augusztus 20-án az alsóvárosi templomban és három alkalommal a nagyrécei róm. kat. templomban. Más gyülekezetben 118 meghívásra szolgált.

Az állami hivatalokkal általában jó volt a viszony a nagy változás előtt.

Az elmúlt negyven év alatt voltak ugyan fájó események, de sem a lelkész, sem a gyülekezet nem rendült meg egy pillanatra sem.

A gyülekezet az 1950-es és 1960-as években rendszeresen tudott anyagi támogatást adni a rászorulóknak. Jelenleg nincsen olyan evangélikus testvér, aki rendszeres segélyre lenne utalva.

A gyülekezet lélekszáma mindig ingadozott, de hiszen nem a tagok lélekszáma teszi az egyházat, hanem az élő hit, amely a Szentlélek ereje által az egyetlen összetartó erő. A lélekszám 1864-ben összesen: 73 (helyben: 62, Palinban: 11), 1882-ben már 120 család mintegy 400 taggal,

1900-ban: 505 helyben 412, vidéken 93
1960-ban: 544 helyben 463, 21 szórványban 81
1970-ben: 457 helyben 428, 18 szórványban 29
1980-ban: 546 helyben 515, 16 szórványban 31
1990-ben: 705 helyben 684, 9 szórványban 21

A politikai enyhülés következtében sokan visszajöttek és újra bejelentkeztek a gyülekezet közösségébe. Őket — mindannyian — szeretettel fogadjuk körünkben.

A város területén azonban ennél sokkal több evangélikus él, akikről nem áll módjában a lelkésznek és munkatársainak tudomást szerezni. Gyakori az az eset, amikor egyházi szolgálat kérések bukkannak csak fel a rejtett evangélikusok. Viszont nagyon örvendetes valóság az, hogy sok gyermek jár hittanórára, gyermekistentiszteletre, konfirmációra, ifjúsági órára. Mindez az elmondott imádságok és a reménység megvalósulása, azaz az Isten kegyelméből kapott válasz. Nagy lehetőségek nyíltak az igehirdetői és a lelkipásztori szolgálatokhoz.

Az anyagyülekezethez hivatalosan 23 szórványhely tartozik, de ezek közül csak nyolc helyen él evangélikus: Bagola, Fakos, Galambok, Nagyréce, Palin, Zalakaros, Zalakomár, Orosztony. A szórványban élők rendszeresen bejárnak az anyagyülekezet istentiszteleteire és különféle alkalmaira, de őket a lelkész otthonukban is felkeresi és házi áhitatot tart.

Presbitériumunk 1990. december 31-én a következő tagokból állt:

Deme Dávid lelkész, Dr. Stand László felügyelő, Pfeiffer Zoltán gondnok, Zámbo Gábor pénztáros, Kovács Jánosné pénztárvezető, Kovács Jánosné pénztárvezető, Dr. Páll Miklósné ellenőr, Kóczán Béla ellenőr, Dobri Gyula, Dobri Lajos, Horváth Imre, Horváth László (aki 31 éven át, mint pénztáros kezelte a gyülekezet pénzügyeit rendszerben és becsülettel mindenkor példát vehet tőle az utókor), Horsetzky Jenő, Nagy Zoltán, Spingár József, Szantner Ferenc, Vass László.

A gyülekezet lelki életéhez tartoznak azoknak az igehirdetői szolgálatait, akik mint felettesek, vagy mint külön meghívottak szószékcsere útján léptek szószékünkre. Nevüket feljegyeztük.

1945 után vendégeink voltak:

a.) külföldiek: Nils Seim norvég ifjúsági lelkész

Dr. Knall Dieter püspök — Bécs,
Ansons Gunnar lett lelkész — London,
Fabini Alida asszony — Nagyszében,
Metzner Victor-Volkach (Németország),
Skalics Gusztáv-Marác (Jugoszlávia).

b.) itthoniak:

Balogh István — Nagyszokoly, Balogh Tibor református lelkész Nagykanizsa, Bándi István — Gyékényes, Benczur László — Budapest, Baranyai Tamás — Domony, Beyer Pál — Sopron, Blázy Árpád — Budapest, Cséry Lajos — Dombóvár, Cserhádi Sándor segédlelkész — Pécs, Csepregi Béla — Sárszentlőrinc, id. Deme Károly — Miskolc, Dr. Dezséry László püspök — Budapest, Drenyovszky János segédlelkész — Zalaszentgrót, Dubovay Géza esperes — Kaposvár, Dr. Fabiny Tibor professzor — Budapest, Fabiny Tamás — Siófok, ifj. Fónyad Pál — Bécs, Gáncs Péter — Budapest, Grétsy János r. kat. — Nagyréce, Dr. Groó Gyula professzor — Budapest, Győri Gábor — Iharosberény, id. Győri János — Nagytarcsa, ifj. Hafenschner Károly — Keszthely, Dr. Harmati Béla püspök — Budapest (kétszer), Hegyháti János — Iharosberény, Hernád Tibor — Gyenesdiás, Horváth Lajos esperes — Gyékényes, Jakus Imre — Tab, Joób

Olivér teológiai hallgató — Budapest, Kardos József — Balatonszárszó, Dr. Keken András — Budapest, ifj. Kende György — Budapest, Dr. Káldy Zoltán püspök (háromszor), Kiszely Sándor segédlelkész — Zalaszentgrót, Koren Emil — Budapest, Komjáthy Lajos — Bük, Kutas Elek esperes — Zalaistvánd, Laborci Zoltán — Győrújbarát, Lágler Béla esperes — Porroszentkirály, Lakatos György — Vése, Lehel Ferenc — Szombat hely, Loos János — Pusztaszentlászló, Madarász István — Somogyvamos, Magyar László — Nyíregyháza, Malaga Elza diakonissza — Győr, Mátrai Mariann — Budapest, Mesterházy Ferenc — Keszthely, Mitykó Zoltán — Gyenesdiás, Molnár Lajos — Barcs, Nagy Miklós — Zalaegerszeg, Novák Elek — Nemeskér, Németh Zoltán — Tab, Németh Zoltán — Tés, Dr. Ordass Lajos püspök — Budapest, Dr. Pusztay László — Surd, Dr. Rédei Pál — Budapest, Reuss András teológiai hallgató — Budapest, Roszik Gábor Zalaistvánd, Pomothy Dezső református lelkész — Nagykanizsa, Rusznyák Ferenc — Sopron, Sághy András — Vése, Sárkány András — Pusztaszentlászló, Seben István — Ecseny, Solymár Gábor — Sárvár, Dr. Schlitt Gyula — Bonyhád, Dr. Schulek Tibor — Budapest, Smidéliusz Ernő — Répcelak, Smidéliusz Zoltán esperes — Nemespátró, Smidéliusné Drobina Erzsébet — Surd, Stráner Vilmos — Szeptetnek, Szabó Zsuzsa gondnok — Gyenesdiás, Szabó Vilmos — Tab I., Szabóné Piri Zsuzsa — Tab II., Szekeres Elemér — Csurgó, Szende Sándor — Kötcese, Szimon János — Ecseny, Szomjas Károly — Nemespátró, Szteló Gábor — Budapest, Schád Ottó Siófok, Scholz László — Budapest, Tamásy Tamás — Iharosberény, Tamásyné Szabó Erzsébet — Vése, Teke Zsigmond — Sand, Tekus Ottó — Gyenesdiás, Tihanyi János — Szeptetnek, Török Margit diakonissza — Iharosberény, Vajda István — Zalaistvánd, Varga Árpád — Szeptetnek, Vértesi Rudolf — Zalaszentgrót, Weigl Ádám — Gyenesdiás, Weiler Hernik — Szeptetnek, Zámolyi Gyula — Surd, Zászkaliczky Pál — Cegléd, Béres László — Beled.

Közülük sokan többször szolgáltak templomunkban.

Az orgonánál vendégeink voltak:

Dálnok Lajos, Trajtlér Gábor (négyyszer), a Lutheránia kamarakórusa (kétszer) Győri Gábor és az iharosberényi ifjúsági zenekar és énekkar, Győri János Sámuel — Ósagárd, Horkel Wilhelm és felesége — München (kétszer), Metzner Moritz-Volkach,

Wönöczky Endre és felesége — Pécs, Weltler Jenő — Budapest, Városunkból a Pedagógus Kórus, Bányai Irén zeneiskolai igazgató, Papp Tibor és felesége, valamint Tóth Márta énekelt.

VI.

Fónyad Pál lelkész búcsúzásakor 1990. augusztus 2-án lelkésszé szentelésének Igéje, I. Kor. 2. 1-5 alapján hirdetett Igét. Az úrvacsorai szolgálatban fia ifj. Fónyad Pál ausztriai lelkész és Tamásy Tamás iharosberényi lelkész segítettek.

A gyülekezet új lelkészének Deme Dávidnak beiktatása 1990. szeptember 9-én történt dr. Harmati Béla püspök igehirdetésével és Smidéliusz Zoltán espereshelyettes szolgálatával. A gyülekezet életében új szakasz kezdődik, amely már a megváltozott társadalmi és külső körülmények között sok-sok új lehetőséget nyújt az egyházaknak a lelkipásztori és mindennemű belmissziói munka végzésére.

A templom százéves hálaünnepén 1991. június 30-án adtunk hálát Istennek a templomért és az 1931. június 14-én felavatott Gyülekezeti Otthonért. Ugyancsak a hálaadás szavai hangzottak el abból az alkalomból is, hogy Fónyad Pál ny. lelkész felszentelésének 60 éves évfordulóját ünnepelhettük. Az Igét ő hirdette a 103. Zsoltár 1-4. versei alapján. Ennek végeztével Smidéliusz Zoltán esperes köszöntötte a gyülekezetet és az idős lelkészt. Üdvözlő szavakat mondtak még Szabó-Bakos Szilárd felsővárosi plébános, Deme Dávid helyi lelkész, aki tolmácsolta a helyi református lelkész és gyülekezet levélben küldött köszöntését is, dr. Stand László felügyelő, Tamásy Tamás iharosberényi lelkész, valamint az ifjúság nevében Pfeiffer Zsófia, Deme Zsuzsanna és Boglárka.

A hálaadó istentisztelet az úrvacsora szentségének ünneplésével fejeződött be.

Gyülekezetünk történetének eddigi szakaszát csak írásban lehet befejezni, hiszen élete Isten kezében van és Urunk a folyamatos cselekvő élet teremtője, segítője és megáldója. Csupán az emberi rész után tehetünk záró szót, de a valóságban sohasem, mert Jézus mondja: „Ime én veletek vagyok mindennapon a világ végeztéig.” (Máté 28. 20) A mi válaszuk itt: „Áldjad én lelkem az Urat és egész bensőm az Ő szent nevét. „(Zsoltár 103. 1) Itt ideig és majd ott vég nélkül hangzik az ének!

„Ó, áldott egység boldog szent sereg,
Még mi itt küzdünk, ők ott fénylenek.
Mind egyek mégis benned és veled. Halleluja!
Jó minden tájról, együtt énekel,
És együtt újjong, együtt ünnepel.
Ó, hálaének, szállj az égbe fel! Halleluja.”

(Evangélikus Énekeskönyv 454. ének 5. és 7. verse.)

Kiadó: a Nagykanizsa Városvédő Egyesület Honismereti Köre.
Felelős kiadó: dr. Cseke Ferenc
Lektorálta: dr. Tolnai Sándor